

Onderwerp Informeren mbt de bestedingsprogramma's voor erfgoed
en archeologie 2018

Steller C.J. van Haften

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 367 8228

Bijlage(n) 3

Ons kenmerk 687 9511

Datum 18-04-2018

Uw brief van

Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

Deze brief gaat over de voorgenomen besteding van de door u gereserveerde middelen voor erfgoed. Omdat erfgoed in toenemende mate méér is dan de optelsom van monumentenzorg en archeologie hebben we er vorig jaar reeds voor gekozen de beide programma's gezamenlijk aan u voor te leggen (bijlagen 1 en 3). Dit past ook in de toenemende breedte van het werkveld (inclusief groen en wateren) en de noodzakelijke meer integrale benadering van erfgoed als onlosmakelijk onderdeel van de ruimtelijke ordening, zoals verwoord in de recent door u vastgestelde nieuwe erfgoednota.

Dit jaar is in totaal ruim een half miljoen euro beschikbaar voor erfgoed en archeologie. In bijlage 1 en 3 geven we een uitgebreid overzicht van de voorgenomen bestedingen. In deze brief gaan we nader in op de belangrijkste onderdelen hiervan.

Inventarisatie en waardering onbeschermde cultuurhistorische waarden

Een van de belangrijkste onderwerpen voor de nabije toekomst is het voorbereidende werk voor de brede integrale weging van cultuurhistorische waarden ten opzichte van andere omgevingswaarden. Dit is nodig om e.e.a. op te kunnen nemen in het toekomstige omgevingsplan. Als uitvloeisel van de Modernisering Monumentenzorg (MoMo) uit 2010 vraagt het rijk dit overigens al sinds 2012 van ons: de weging van (on)beschermde cultuurhistorische waarden in alle bestemmingsplannen.

Op grond van de komende Omgevingswet moet die weging van waarden op verschillende schaalniveaus plaatsvinden. Primair, maar nog vrij globaal, in de omgevingsvisie en vervolgens behoorlijk precies in het omgevingsplan (de gemeente-brede opvolger van de huidige bestemmingsplannen en alle verordeningen over de fysieke leefomgeving samen). Doel daarvan is vereenvoudiging van regelgeving en het voorkomen van mogelijke tegenstrijdigheden hierin. Het omgevingsplan vormt op zijn beurt het kader voor de al dan niet te verlenen omgevingsvergunning.

In de nieuwe erfgoednota heeft de inventarisatie en waardering van onbeschermd erfgoedwaarden daarom een hoge prioriteit gekregen. Niet alleen voor het huidige gemeentelijke gebied, maar vanwege de komende versterkingsopgave ook voor de gemeente ten Boer. Naast het sectorale spoor van de ruim 1400 beschermde rijks- en gemeentelijke monumenten (die overigens óók een plek in het omgevingsplan krijgen) komt er dus een meer gebiedsgericht, ruimtelijk spoor waarin regels kunnen worden opgenomen over de wijze van omgaan met karakteristieke panden, cultuurhistorisch waardevolle ensembles, gebieden en structuren.

Wat en hoe iets beschermd wordt is, na belangenafweging, uiteindelijk een politieke keus die landt in het omgevingsplan. Hierin kan de initiatiefnemer én zijn buurman straks per locatie zien wat de (bouw)mogelijkheden zijn.

Een groot deel van het bestedingsbudget is dit jaar daarom gereserveerd voor de inventarisatie en waardering van onbeschermd cultuurhistorische waarden. We willen dit werk volgens een landelijke methodiek laten uitvoeren door onafhankelijke bureaus. Vanwege de omvang van de opdracht moeten de werkzaamheden worden aanbesteed. Wij hopen het werk voor de zomer te kunnen gunnen. Medio 2019 zouden de werkzaamheden moeten zijn voltooid, waarna de gemeentelijke belangenafweging plaats kan vinden.

Draagvlak en Cultuurhistorische Waardenkaart

De uitkomsten van de Stadspanelenquête (najaar 2016) maakte duidelijk dat erfgoed onder de Stadgers groot draagvlak geniet. We willen dit onderhouden en verder uitbouwen met PR- en educatiewerkzaamheden. Belangrijk daarvoor is het erfgoed-onderdeel op de gemeentelijke website: <http://erfgoed.groningen.nl>, waar heel veel informatie over erfgoed te vinden is. Onderdeel daarvan is de Cultuurhistorische Waardenkaart (CWK): <http://erfgoed.groningen.nl/erfgoedkaart> waarop per locatie alle bij ons beschikbare informatie raadpleegbaar is. Het vullen van de CWK is een omvangrijk project waar al jaren aan wordt gewerkt. Enerzijds betreft dit de digitalisering van het bestaande omvangrijke erfgoed archief (teksten, tekeningen, foto's), anderzijds de opname van nieuwe digitale informatie, zoals die bijvoorbeeld voortkomt uit de hiervoor genoemde inventarisatie en waardering van onbeschermd cultuurhistorische waarden. Met de CWK voldoen wij aan onze wettelijke informatieplicht. Aan de CWK zijn tevens belangrijke beleidsdocumenten gekoppeld, zoals de wettelijke en gemeentelijke bescherming van objecten en percelen en de wettelijk verplichte archeologische beleidskaart. Met de CWK sorteren we bovendien goed voor op de komen de Omgevingswet, omdat de informatie uit de CWK te zijner tijd één op één overgenomen kan worden in het omgevingsplan.

Groninger Monumenten Fonds (GMF)

In het kader van het gemeentelijke Kanjerplan hebben we de afgelopen twee decennia ruim 50 grote herbestemmingen gerealiseerd. Eerst met de corporaties, vervolgens met de markt en wat de markt liet liggen met het hiervoor mede door ons opgerichte Groninger Monumenten Fonds (GMF). Na een langzame start heeft het GMF zijn diensten bewezen bij de revitalisering van het Prinsenhof, watertoren-noord, diverse kleinere projecten en

recent bij de Schouwburg. Wij zien het GMF als een ontwikkelpartij voor waardevol erfgoed waarbij niet de hoogste rendementen gehaald kunnen worden. Maar wij kunnen van het GMF niet verlangen dat zij onrendabele projecten realiseert zonder over een goed functionerend financieel vliegwiel, een renderende portefeuille te beschikken. Daarom hebben we besloten het GMF met financieringsmogelijkheden te ondersteunen om de hiervoor noodzakelijke schaa sprong te maken.

Uitwerking oude archeologische opgravingen

In de periode 1993 – 2002, toen de gemeente over een eigen opgravingsvergunning beschikte en alle opgravingen zelf uitvoerde, zijn er veldonderzoeken verricht waarvan de uitwerking noodgedwongen beperkt is gebleven. Om de hieruit verkregen informatie goed voor het nageslacht te kunnen bewaren (anders hadden we net zo goed niet kunnen opgraven) en tzt over te kunnen dragen aan het Noordelijk Archeologisch Depot (NAD), moeten wij deze onderzoeken verder uitwerken. Daartoe hebben we een project opgezet. Het gaat in totaal om bijna 80 veldonderzoeken waarvan we de uitwerking gedurende de komende 5 a 6 jaar willen afronden. De kleine onderzoeken zullen door medewerkers worden uitgewerkt, de middelgrote in samenwerking met de Stichting Monument & Materiaal en de grote met hulp van archeologiebedrijven. Alle uitwerkingen vallen uiteraard onder de eindverantwoordelijkheid van onze gemeentelijke archeologen.

Overige invulling bestedingsprogramma's 2018

Naast de hiervoor aangestipte belangrijke actiepunten uit de nieuwe erfgoednota, blijft het traditionele adviseren over in stand houden, restaureren en revitaliseren van monumenten, het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek- en documentatiewerk en de beleidsadviesing natuurlijk gewoon doorgaan, omdat de wet dit van ons vraagt. In dat kader is er in de bestedingsprogramma's onder meer budget gereserveerd: voor een bijdrage aan de instandhouding van kerken en molens, voor probleemgevallen, voor de regeling Beter verbeteren, voor promotionele activiteiten, voor bouwhistorisch onderzoek, voor het archeologisch depot en dergelijke.

Tot slot

De resultaten van de erfgoedwerkzaamheden worden publiek gemaakt in ons jaarboek Hervonden Stad, via de locale media, op de gemeentelijke website en de Cultuurhistorische WaardenKaart, en tegenwoordig ook op de twitteraccounts Archeologie050 en Erfgoed050.

In bijlage 1 treft u het volledige programma erfgoed 2018 aan, in bijlage 2 het overzicht van de uitgaven zoals ze in het monumentenprogramma 2017 uiteindelijk zijn gerealiseerd en in bijlage 3 vindt u de voorgenomen besteding van het budget archeologie 2018.

Wij verwachten u met het voorgaande voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter den Oudsten', written over a horizontal line.

de burgemeester,
Peter den Oudsten

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter Teesink', written over a horizontal line.

de secretaris,
Peter Teesink

BIJLAGE 1: Bestedingsprogramma budget erfgoed 2018

1. Inleiding

Voor u ligt het bestedingsprogramma voor het budget erfgoed 2018. Het programma is gebaseerd op het bestaande beleid, aangevuld met punten uit de recent door u vastgestelde nieuwe erfgoednota. In voorgaande jaren noemde we dit het budget monumenten, maar vanwege de voorgestane verbreding van de werkzaamheden in de nota passen we de titel van het bestedingsprogramma ook aan.

Op grond van het bestaande en het geactualiseerde beleid kunnen de gemeentelijke middelen voor erfgoed onder meer worden ingezet voor instandhouding en herstel van onrendabele monumenten, kan een bijdrage worden verleend aan bijzondere gevallen en voor het 'beter verbeteren' van gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden (gericht op het behoud van historisch waardevolle onderdelen) en kan ook cultuurhistorisch onderzoek en promotionele activiteiten hieruit worden gesubsidieerd of bekostigd. De subsidieverordening geeft in principe de grenzen aan waarbinnen subsidieverlening kan plaatsvinden. Bijlage 2 geeft het overzicht van de definitieve besteding van het monumentenbudget 2017.

2. Nieuwe erfgoednota

In december heeft u de nieuwe erfgoednota vastgesteld. Dit is niet alleen een visiedocument, maar hierin is ook een concreet uitvoeringsprogramma opgenomen, met een planning voor de komende ca 10 jaar. In januari heeft u besloten daarvoor dit jaar 150.000 euro extra budget beschikbaar te stellen ten laste van de Intensiverings-middelen Wonen. Naast het gebruikelijke programma is er daarmee dit jaar in het bestedingsbudget (conform planning) financiële ruimte gecreëerd voor:

- de gemeente brede inventarisatie en waardering van nog onbeschermde erfgoedwaarden (incl Ten Boer), om deze in het ruimtelijke spoor bij de integrale afweging van belangen mee te kunnen wegen. Dit vragen rijk en provincie van ons en daarmee sorteren wij voor op de verplichte opname van cultuurhistorische waarden in het komende omgevingsplan. Daarnaast is het extra budget dit jaar (conform de in de erfgoednota opgenomen planning) beschikbaar voor:
- de uitwerking van oude archeologische opgravingen (zie bijlage 3);
- een publiekscampagne na oorlogse architectuur en stedenbouw met betrekking tot de noordwand van de Grote Markt;
- de bescherming van beeldkwaliteit (aanwijzing van GM-light) in het kader van 'Welstand in de wijken'; en
- het ontwikkelen van een website met onafhankelijke informatie over maatregelen om beschermde monumenten energie zuiniger en duurzamer te maken.

Naast de hiervoor genoemde punten, nemen wij ook andere actiepunten uit de nota ter hand. Dit zijn de actiepunten die voor 2018 in het programma zijn opgenomen (zie schema achterin

de erfgoednota) waarvoor geen of weinig extra budget nodig is en die afhankelijk van de mogelijkheid van her-prioritering van werk gerealiseerd kunnen worden. Zoals bij de vaststelling van nota is afgesproken, leggen wij jaarlijks verantwoording af over de voortgang van de realisatie van de actiepunten. Dat zullen wij volgend jaar in de vorm van een bijlage bij het Bestedingsprogramma 2019 voor het eerst doen.

3. Beschikbaar budget in 2018

U heeft voor deze collegeperiode besloten uit het budget Intensiveringsmiddelen Wonen (2015 t/m 2018) jaarlijks € 350.000 beschikbaar te stellen voor Erfgoed, onder te verdelen in € 100.000 voor archeologie, € 200.000 voor monumenten (erfgoed boven het maaiveld) en € 50.000 voor de uitbouw van het Groninger Monumenten Fonds (GMF).

Vanwege het uitvoeringsprogramma van de nieuwe Erfgoednota heeft u in januari 2018 besloten hiervoor dit jaar uit de Intensiveringsmiddelen Wonen 150.000 euro extra beschikbaar te stellen.

In deze bijlage informeren wij u over de voorgenomen besteding van het budget voor monumenten/erfgoed (€ 200.000), de extra middelen (€ 150.000) en over de voor het Groninger Monumenten Fonds gereserveerde € 50.000. Het jaarprogramma archeologie vindt u in bijlage 3.

4. Prioriteiten

In lijn met het collegeprogramma (H.10 Verrijken) hebben we de focus gericht op de inventarisatie en instandhouding van de cultuurhistorische waarden in Stad (identiteit, leef-, werk- en vestigingsklimaat), de publiekskant van het monumentenwerk (draagvlak, participatie en informatieverstrekking) en de beleidsonderdelen waarvan betrokken eigenaren en initiatiefnemers direct plezier hebben (ondersteuning bij instandhouding monumenten).

5. Criteria voor financiële ondersteuning en werkwijze

In de Nadere Regels Subsidies Gemeente Groningen, Hoofdstuk 8 Paragraaf 8.7 Beter verbeteren en Paragraaf 8.10 Revolverend Fonds Monumenten zijn de kaders voor het kunnen verstrekken van financiële ondersteuning aangegeven. De hoogte van de te verlenen subsidie wordt bepaald aan de hand van de 'Leidraad bepaling subsidiabele kosten' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In die gevallen waarin voorgesteld wordt subsidie te verlenen zijn de in het bestedingsvoorstel genoemde bedragen richtbedragen, soms maximumbedragen op basis van de subsidieverordening.

Na vaststelling van het bestedingsvoorstel, moeten aanvragers in de loop van het jaar hun plannen concretiseren, zodat vóór het eind van het kalenderjaar de subsidiabele kosten kunnen worden vastgesteld en een subsidiebeschikking kan worden verleend. Projecten die in het bestedingsprogramma zijn opgenomen, worden op volgorde van indiening van uitgewerkte plannen gehonoreerd. Indien het beschikbare budget ontoereikend is, schuiven de laatst geconcretiseerde plannen door naar het volgend jaar.

Subsidiabel zijn kosten die gemaakt worden voor instandhouding van het monument: casco-herstel en herstel van historisch waardevolle onderdelen. Na voltooiing van de werkzaamheden wordt pas tot uitbetaling overgegaan na verantwoording van de uitgaven door middel van rekeningen en betaalbewijzen.

6. Invulling bestedingsvoorstel 2018

Zoals gebruikelijk is het voorstel in een aantal categorieën onderverdeeld. In het navolgende overzicht worden per categorie de subsidiepercentages, de projecten, de subsidie/financiering bedragen en zo nodig een toelichting gegeven.

(RM = rijksmonument; GM = gemeentelijk monument; BBP = beeldbepalend pand)

6.1 Kerken (alle RM)

Bijdrage van 25% in de subsidiabele kosten in aanvulling op een verkregen 50% subsidie beschikking Brim van het rijk. Het betreft een bijdrage in het onderhoud van deze (grote) onrendabele monumenten omdat wij ons mede verantwoordelijk voelen voor de instandhouding van deze voor de stad zo karakteristieke gebouwen. De te volgen rijksbeschikkingen betreffen dit jaar (voor zover reeds ontvangen) de navolgende kerkgebouwen (met daarachter de gemeentelijke bijdrage):

▪ Martinikerk	€ 5.735
▪ Der Aa-kerk	€ 13.764
▪ Nieuwe Kerk + toren	€ 5.559
▪ Kerk Middelbert	€ 3.315
▪ Oosterkerk, S.S. Rosensteinlaan 22	€ 4.931
▪ Hervormde kerk in Leegkerk, geen beschikking ontvangen	€ pm
▪ Lutherse kerk, Haddingestraat	€ 2.068
▪ Hoogkerk	€ 2.111
▪ St.Jozefkerk + toren en pastorie	€ 10.978
▪ Doopsgezinde kerk	€ 2.350
▪ Stefanuskerk Noorddijk + toren, geen beschikking ontvangen	€ pm
▪ Kerk Engelbert, geen beschikking ontvangen	€ pm
▪ Kerk Dorkwerd + toren	€ 3.053
▪ Zuiderkerk, geen rijksbeschikking ontvangen	€ pm
▪ Synagoge, Folkingestraat	€ 2.178
▪ Pelstergasthuiskerk	€ 5.818

Bijdrage kerken in aanvulling op Brim totaal ca: **€ 62.000,- + PM**

6.2 Molens (alle RM)

Voor molens moet in het Brim een 6-jaren onderhoudsplan worden opgesteld (60% subsidie met max. bijdrage van € 30.000 over een periode van 6 jaar). Omdat we de instandhouding van deze karakteristieke, maar economisch volstrekt onrendabele monumenten belangrijk vinden, verlenen we de molens een bijdrage van 30% in het onderhoud, gebaseerd op de Brim-subsidiebeschikking. Dientengevolge is de gemeentelijke subsidie maximaal €15.000 (30% van € 50.000) over een periode van 6 jaar. Gemeentelijke bijdrage per jaar:

▪ Wilhelmina (Noorderhogebrug)	€ 2.500
▪ Jonge Held (richting Leegkerk)	€ 2.500
▪ Zuidwendinger (achter Hoogkerk)	€ 2.500
▪ Noordermolen (noordoost van Noorddijk)	€ 2.500
▪ 't Witte Lam (zuidwest van Zuidwolde)	€ 2.500

Bijdrage aan de 5 molens in aanvulling op rijksregeling Brim totaal **€ 12.500**

6.3 Kanjers / Sleeping Beauties

In plaats van een vervolg op het gemeentelijke Kanjerplan is in de nieuwe erfgoednota besloten om in de vorm van een participatietraject een Sleeping Beauty plan te gaan maken. Een Sleeping Beauty is een veel breder begrip. Dit kan een gebouw betreffen, maar ook een archeologisch monument, een industrieel relict, of een boomgaard of iets dergelijks. Eigenlijk iedere plek met (historische) potentie die nieuw leven ingeblazen kan worden. Of er een Sleeping Beauty plan komt is afhankelijk van hiervoor in de begroting van 2019 en daarna beschikbaar te stellen financiële middelen. Tot die tijd nemen we vooralsnog geen nieuwe projecten in behandeling.

6.4 Bijzondere gevallen (40% subsidie op subsidiabele kosten, als financiering, ofwel in enkele als zodanig benoemde gevallen een eenmalig bedrag)

Bij de volgende projecten (zg. moeilijke gevallen) wordt per project toegelicht waarom er een (extra) financiële steun nodig is.

- De Wijert-noord (door het rijk aangewezen wederopbouwwijk)

De Wijert-noord is één van de 30 naoorlogse gebieden die door het rijk is aangewezen als wijk van buitengewoon belang. In dat kader proberen wij samen met de corporaties en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de 'herkenbaarheid' van de kwaliteit van deze z.g. 'stempelwijk' bij de lopende wijkvernieuwing vast te houden. Door het rijk zijn middelen beschikbaar gesteld voor onderzoek. In aanvulling daarop willen we in samenwerking met de Huismeesters bij het rijk ook nog een aanvraag indienen voor de realisering van een concreet project. Daarop komen we terug bij de verdiepingsslag op het koersdocument voor de vier prioritaire wijken. Hiervoor is echter co-financiering nodig. Bijdrage: PM

- Eemskanaal nz 48 (GM), Elevator Maatschappij Groningen (EMG).

Het in 1909 door de Groninger architect G. Nijhuis in een ambachtelijk-traditionele bouwstijl in rode baksteen opgetrokken gebouw is beschermd als gemeentelijk monument en zal door de gemeente worden verkocht aan een particulier. De herstelwerkzaamheden zullen primair worden ondersteund door een laagrentende lening uit het gemeentelijke revolverend fonds (Swm). Bijdrage: PM

NB. Dit betreft niet de ten noorden van het gebouw geleden betonnen silo uit de jaren 60 van de vorige eeuw.

- Der A-kerk (RM)

Groningen wil in 2035 energieneutraal zijn. Omdat de bijdrage van monumenten aan de realisatie van deze doelstelling gering is, kan de instandhouding van de cultuurhistorische waarden in veel gevallen prevaleren. Desalniettemin hebben we in de nieuwe erfgoednota hiervoor 3 actiepunten benoemd. Van groot belang is daarnaast dat de energiekosten van een monument niet zo hoog worden, dat het daardoor niet meer gebruikt kan worden. Een voorbeeld hiervan is de Der A-kerk, een belangrijke monumentale multifunctionele 'zaal' in de stad, die in de winterse maanden alleen tegen zeer hoge kosten warm te krijgen is. Samen met de eigenaar, de Stichting Oude Groninger Kerken, zijn we een pilot gestart om voor dergelijke gebouwen een oplossing te vinden. Bijdrage aan planvorming pilot: € 5.000

- Havenkranen (Ritsemalocatie)

In opdracht van de gemeente wordt door het Groninger Monumenten Fonds (GMF) onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van instandhouding, restauratie en herbestemming van dit markante erfgoed. Hiervan zijn mooie voorbeelden in het land bekend, o.a. in Harlingen en Amsterdam. We willen de kranen gebruiken als inspiratiebron en aanjager voor de ontwikkeling van de havenpier tussen het Eemskanaal en de Hunzehaven. De havenkranen kunnen vervolgens als GM worden beschermd. Bijdrage aan planvorming € 5.000

- Martinitoren (RM)

Onder het motto 'de Martinitoren in een nieuw licht' heeft Marketing Groningen een plan gelanceerd om het verhaal van de toren met behulp van nieuwe technieken opnieuw te vertellen en voor de ca 70.000 bezoekers per jaar tot een eigentijdse beklimming te maken. De financiering daarvoor is in principe rond. Daarnaast heeft de Stichting Martinikerk ons gevraagd de toegang tot de kerk onder de toren weer in ere te herstellen. Dat kan (van wege de veiligheidseisen) alleen als er een goed alternatief gevonden wordt voor het huidige tourniquet. Afhankelijk van de concretisering van de plannen, de kosten en beoogde dekking hiervan, de reservering van een bijdrage hiervoor van € 10.000

- Een stelpost voor aanschrijvingen

Om bij aanschrijving in het kader van de Woningwet te voorkomen dat bij een gedwongen "sober en doelmatig herstel" de cultuurhistorische waardevolle onderdelen het kind van de rekening worden, kan een bijdrage nodig zijn. Stelpost: PM

Reservering bijdrage 'bijzondere-gevallen' totaal: € 20.000 + PM

6.5 Beter verbeteren (40% subsidie met max. van € 5000,- per eenheid)

De "Beter verbeteren-regeling" biedt eigenaren de mogelijkheid historisch waardevolle onderdelen van hun onroerend goed (glas in lood, roedenverdeling, dakkapellen, balkons, hekwerken, natuursteenwerk, kleurreconstructie, enz.) met behulp van een kleine subsidie zorgvuldig te herstellen. De regeling vormt voor velen een stimulans om af te zien van een goedkopere (verminkende) aanpak met bijvoorbeeld kunststof, trespa, en dergelijk materialen. De regeling is in de praktijk een succes. Enerzijds omdat hiermee vermindering van cultuurhistorische waarden kan worden voorkomen en het monumentale straatbeeld in stand gehouden kan worden, anderzijds omdat de regeling flexibel kan worden ingezet (stelpost in het programma met verantwoording aan het eind van het jaar). Hierdoor functioneert de regeling behalve als oliespuit ook af en toe ook als brandblusser en/of EHBO-doos.

Bijdrage maximaal € 5000 per pand of eenheid. Reservering: € 50.000

6.6 Inwinnen externe adviezen

Bij de Rijksdienst was vroeger deskundigheid op velerlei gebied aanwezig op het gebied van de techniek van het restaureren, van bijvoorbeeld natuursteen, zoutuitslag, kleuronderzoek, conserveringsmethoden, enz. De veranderende opstelling van het rijk heeft ertoe geleid dat van deze technologische kennis, voor zover nog aanwezig, door gemeenten steeds minder gebruik kan worden gemaakt. Dit probleem lossen we op door onze eigen kennis op dergelijke gebieden waar mogelijk te vergroten. Soms moet deskundigheid hiervoor echter worden ingehuurd. Omdat deze kennis niet altijd direct in het belang van de opdrachtgever is (kan bijvoorbeeld ook als contra-expertise nodig zijn), kunnen deze kosten vaak niet bij de

opdrachtgever worden neergelegd. Daarnaast betreft dit de kosten van onderzoek naar bijvoorbeeld kleurige afwerking monumenten. Reservering; **€ 10.000,-**

6.7 Uitvoering onderhoudsleningen uit Stimuleringsfonds wonen & monumenten

De laagrentende onderhoudslening voor gemeentelijke monumenten is een succes. Om de lening voldoende aantrekkelijk te maken heeft u besloten dat alle bijkomende kosten voor rekening van de gemeente komen. Dit zijn de kosten van de bank (SVn) en die van de Monumentenwacht. Per af te sluiten (groot) onderhoudslening van ca € 25.000,- zijn deze kosten ca € 3500,-, bij een onderhoudslening van 1 a 2 euroton bedragen zij ca € 10.000,-. Voor dit bedrag inspecteert de Monumentenwacht het pand gedurende de gehele looptijd van de lening. De gemeentelijke bijdrage van ca 10% van de onderhoudskosten kan gezien worden als een subsidie op zorgvuldig onderhoud, vergelijkbaar met de fiscale aftrek bij van rijkswege beschermde monumenten. In verhouding tot het traditionele subsidiëren zijn het kleine bedragen, die in principe hetzelfde effect opleveren. Stelpost kosten: **€ 10.000**

6.8 Promotieel

- Organisatiekosten 30e Open Monumenten Dag (deels uitbesteed aan Gras) € 15.000
- Bijdrage aan 'Hervonden Stad', i.s.m. de stichting Monument en Materiaal uit te geven 22^e jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie € 15.000
- Stadsmonumentenborden, onderhoud aan bestaande borden pm
- Publiekscampagne naoorlog Grote Markt noordzijde (dit jaar of volgend jaar) € 10.000
- Uitbreiding website tbv energiezuiniger en duurzaam maken monumenten € 10.000
- Promotieel, onvoorzien pm

Totaal promotieel: **€ 50.000 + pm**

6.9 Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen

- Stichting Oude Groninger Kerken € 318
- Stichting Groninger Landschap € 771
- Provinciale Groningse Oudheidkundige Commissie € 908
- Stichting de Groninger Poldermolens (vroeger Molenstichting Hunsingo) € 182
- Vereniging Hendrick de Keyser € 45
- Stichting Industrieel Erfgoed Noord-Nederland € 75
- Nederlandse Watertoren Stichting € 45

Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen, totaal ca **€ 2.500**

6.10 Kosten inventarisatie en waardering onbeschermd erfgoed

Naast de bestaande rijks- en gemeentelijke monumenten is er nog heel veel onbeschermd erfgoed binnen onze gemeentegrenzen aanwezig. Sinds 2012 zijn gemeenten wettelijk verplicht deze cultuurhistorische waarden in de ruimtelijke ordening te wegen en in de bestemmingsplannen te borgen. Tot die tijd gold dat alleen in de beschermde stads- en dorpsgezichten. Incidenteel is dit gebeurd, maar gemeente breed zijn wij hier tot nu toe

onvoldoende aan toe gekomen. In de nieuwe erfgoednota hebben we van de inventarisatie en waardering van onbeschermde cultuurhistorische waarden daarom een belangrijk en urgent actiepunt gemaakt, waarvoor extra financiële middelen beschikbaar zijn gesteld, om deze werkzaamheden op onafhankelijke wijze door externe bureaus te laten uitvoeren. Vanwege de verstekingsopgave in Ten Boer (waarbij vermoedelijk grootschalig gesloopt zal moeten worden) nemen we dit gebied direct mee. De inkoop van e.e.a. wordt voorbereid.
Reservering inclusief interne projectkosten: **€ 150.000**

6.11 Kosten digitalisering en ontsluiting erfgoedinformatie

Cultuur Waarden Kaart (CWK)

Al een aantal jaren wordt er gewerkt aan een zo goed mogelijke digitale ontsluiting van alle erfgoed gegevens door middel van een Cultuurhistorische Waarden Kaart (CWK). De CWK is via internet te bekijken: www.groningen.nl/monumenten
Naast de beschermde monumenten bestaat er een veelvoud van cultuurhistorisch waardevolle relictten waarvan de inhoudelijke en administratieve gegevens in de CWK moeten worden ondergebracht. Enerzijds ten behoeve van ontsluiting voor architecten, makelaars, eigenaren en geïnteresseerde burgers. Anderzijds gemeentelijk intern, bijvoorbeeld ten behoeve van stedenbouwkundige plannen en bestemmingsplannen, bouwtoezicht en het Klant Contact Centrum van de gemeente. De gemeente is het loket voor de burger en in dat kader zijn wij wettelijk verplicht informatie over monumenten en archeologie (begrenzings, regimes, etc) snel (digitaal) beschikbaar te hebben. Voor de archeologie betekent dit de geografische ontsluiting van meer dan duizend vindplaatsen. Voor de bovengrond gaat het om nog veel meer items. Eenmaal digitaal beschikbaar zijn de gegevens enerzijds goed locatie gebonden gearchiveerd en anderzijds voor iedereen raadpleegbaar en in te zetten ten behoeve van planvorming en planontwikkeling in de ruimtelijke ordening door overheden, bedrijfsleven en burgerij. Voor een belangrijk deel moeten we de CWK maken als gevolg van wettelijke taken (o.a. ter voorbereiding op de komende Omgevingswet). Kosten CWK **€ 25.000**

6.12 Kosten Bouwhistorisch onderzoek

Het gebouwde archief is het bovengrondse complement van het bodemarchief. Eigenlijk is de scheiding hiertussen ter hoogte van het maaiveld een willekeurige, immers oude gebouwen staan met hun fundamenteën in de grond en archeologen zijn vooral op zoek naar een beeld van wat ooit boven de grond stond. Voor het gebouwde archief geldt bij verbouw en sloop dezelfde onvermijdelijke destructie van unieke gegevens als bij het bodemarchief. Sinds 2000 voeren wij bouwhistorisch onderzoek uit en worden bij restauraties en verbouwingen de te verstoren delen zo goed mogelijk onderzocht en gedocumenteerd. Doel hiervan is enerzijds de kwaliteit van de planvorming en de realisatie van restauraties te verhogen en anderzijds (vergelijkbaar met de archeologie) te documenteren wat opgeruimd wordt. Jaarlijks worden 20 a 25 restauratie- en verbouwprojecten bouwhistorisch begeleid. De resultaten hiervan worden gepubliceerd in 'Hervonden Stad', jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie in de gemeente Groningen.
Daarnaast loopt sinds 2002 het project 'bouwhistorische verkenningen binnenstad', een groot systematische onderzoek naar gebouwen met (uiterlijke) kenmerken van vóór 1850. Het onderzoek heeft een schat aan informatie opgeleverd over tot nu toe onbekende Middeleeuwse, 17^e en 18^e eeuwse bebouwing. De uitkomst heeft in 2010 geleid tot de aanwijzing van ruim 150 oude casco's als gemeentelijk monument. De bouwhistorische informatie is in

rapportvorm per pand beschikbaar en te downloaden vanuit de CWK. De informatie is onmisbaar gebleken voor zorgvuldige planvorming en de beoordeling van verbouwplannen. Van de in totaal ca 1200 panden die zeker ouder dan 1850 zijn, moeten er nog minder dan 200 worden verkend. Dit deels extern uit te voeren werk kost nog ca 100.000 euro. Daarnaast groeit het aantal panden waarbij alsnog het vermoeden is ontstaan dat ze ouder dan 1850 zijn. De uitwerking van de rapporten loopt daar overigens op achter. De afgelopen jaren heeft onze bouwhistoricus als gevolg van capaciteitsgebrek moeten bijspringen bij restauratieadviesing en de herinrichting van de openbare ruimte in de binnenstad, waardoor weinig vordering is gemaakt. Naast het reguliere werk en het werk voor de CWK blijft er weinig tijd over om het project 'bouwhistorische verkenningen binnenstad' af te ronden. De verkenningen en het schrijven van de rapporten zal, afhankelijk van het beschikbare budget, op een lager pitje de komende jaren dus nog doorlopen.

Kosten project 'bouwhistorische verkenningen binnenstad':	€ 15.000
Kosten regulier bouwhistorisch onderzoek:	€ 10.000
Kosten bouwhistorisch onderzoek totaal:	€ 25.000

6.13 Groninger Monumenten Fonds (GMF)

Het GMF NV is 15 jaar geleden mede op initiatief van de gemeente opgericht om moeilijk rendabel te maken monumenten te verwerven, te herstellen, te revitaliseren, langdurig te exploiteren en in beheer te houden. Aanleiding hiervoor was de ervaring met het in 1996 door de raad vastgestelde gemeentelijke Kanjerplan, waarbij duidelijk werd dat voor bepaalde gebouwen moeilijk een commerciële ontwikkelaar te vinden was. Door de oprichting van GMF heeft de gemeente Groningen een voertuig gecreëerd dat mede vorm kon geven aan de uitvoering van het monumenten beleid van de gemeente. Belangrijke projecten van het GMF waren de revitalisering van het Prinsenhof, Watertoren-noord, de dubbele bedrijfshal en het Regulateurshuis op het voormalige gasfabriekterrein en recent de Schouwburg.

Het GMF is een naamloze vennootschap. Het aandelenkapitaal is indertijd ingebracht door Lefier, Nijestee, Waterschap Noordzijvest, TCN-SIG, de gemeente Veendam, Stichting Libau, de Stichting Oude Groninger Kerken en de Jan Menze van Diepen Stichting. De gemeenten Groningen en Hogeveen-Sappemeer en de provincie Groningen zijn momenteel verbonden middels een achtergestelde lening aan het GMF. Voor onze gemeente is inmiddels besloten die om te zetten in aandelen.

Als voorbeeld voor het GMF diende het Amsterdamse Monumenten Fonds (AMF), dat inmiddels is gefuseerd met de NV Stadsherstel Amsterdam. Laatstgenoemde heeft in zijn 60 jarige bestaan ruim 450 panden in de Amsterdamse binnenstad verworven en gerestaureerd en beschikt inmiddels over een groot eigen vermogen.

Door toedoen van het aanscherpte rijksbeleid, hebben de woningbouwcorporaties Nijestee en Lefier hun GMF-aandelen af moeten stoten. In het kader van de stedelijke afspraken met de beide woningbouwcorporaties, zijn de corporatieve aandelen door de gemeente overgenomen. Wij willen dat het GMF een krachtige partij wordt, die door groei van haar portefeuille in staat is om ook minder rendabele monumenten te restaureren, van een (nieuwe) functie te voorzien en langdurig te beheren. Om de groei van het GMF te faciliteren hebben we besloten hiervoor extra financieringsruimte te creëren.

Bijdrage aan GMF tbv kosten financiering en exploitatie	€ 50.000,-
---	------------

6.14 Onvoorzien algemeen	€ 20.000,-
--------------------------	------------

6.15 Stimuleringsfonds Wonen en Monumenten (Swm)

Uit dit revolverend fonds worden ondermeer laagrentende leningen verstrekt ten behoeve van de instandhouding van gemeentelijke monumenten. Nu de subsidiemiddelen zijn beperkt, wordt dit fonds steeds belangrijker voor de instandhouding van gemeentelijke monumenten. Dit jaar zijn er weer al 7 aanvragen ingediend. Daarom is het belangrijk dat als er aan het eind van het jaar in dit bestedings-programma budget overblijft, dit te storten in het Swm: **PM**

6.16 *Uitwerking oude opgravingen* (zie jaarprogramma archeologie) € 20.000,-

6.17 *GM-light aanwijzing als onderdeel 'Welstand in de wijken'* € 10.000,-

6.19 *Samenvatting kostenposten bestedingsvoorstel 2018*

Bijdrage kerken totaal, reservering:	€ 62.000	+	PM
Bijdrage 5 molens binnen de gemeentegrenzen totaal maximaal:	€ 12.500		
Reservering bijdrage gemeentelijke kanjers / sleeping Beauties:	€ 0		
Reservering bijdrage 'probleem-gevallen' totaal:	€ 20.000	+	PM
Reservering bijdrage 'Beter verbeteren'	€ 50.000		
Reservering kosten inwinnen externe adviezen / kleurhist. onderzoek:	€ 10.000		
Stelpost kosten onderhoudslening GM uit Swm	€ 10.000		
Kosten promotionele activiteiten	€ 50.000	+	PM
Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen, totaal ca	€ 2.500		
Reservering kosten inventarisering en waardering	€ 150.000		
Kosten Cultuurhistorische WaardenKaart (CWK)	€ 25.000		
Kosten bouwhistorisch onderzoek en documentatie	€ 25.000		
Storting in Stimuleringsfonds wonen & monumenten			PM
Groninger Monumenten Fonds	€ 50.000		
Onvoorzien algemeen	€ 20.000		
Uitwerking oude archeologische opgravingen (zie archeologie, bijlage 5)	€ 20.000	+	PM
GM-light aanwijzing als onderdeel 'Welstand in de wijken'	€ 10.000		

***Bestedingsvoorstel budget Monumenten 2018 totaal ca.:* € 517.000 + PM**

NB. Beschikbare budget: € 200.000 + € 150.000 extra + € 50.000 tbv GMF = € 400.000.
In de loop van het jaar zal blijken welke delen van het totale programma gerealiseerd kunnen worden. Bij de realisatie van het programma gaan de opgenomen 'harde' verplichtingen (o.a. beschikkingen aan derden) voor op de overige projecten. Wat overblijft schuift door naar volgend jaar.

Monumentenbudgetten financieel

Peildatum: 19-1-2018

Restant aangegane verplichtingen per 30/6

Voorlopige beschikking subsidieverlening Wilhelminamolen (5635959 / C. Versloot / 20-04-2016)	3.035,00
Voorlopige beschikking subsidieverlening vervangen rieten dak Stadsweg 22 (5870024 / C. Versloot / 20-07-2016)	27.354,00
	30.389,00

Uitgaven 2017			Geraamde kosten	Realisatie kst. - /- opbr.	Verplichtingen	Restant
6.1	Bijdrage kerken in aanvulling op Brim	25% in de subsidiabele kosten	80.000,00	73.704,00		6.296,00
6.2	Bijdrage aan 5 molens in aanvulling op rijksregeling Brim	30% gebaseerd op Brim-subsidiebeschikking	12.500,00	12.500,00		0,00
6.3	Eemskanaal nz 48 (GM), Elevator Maatschappij Groningen (EMG)	Kanjerproject (financiering: laagrentende lening revolverend fonds)	PM			
6.4 a	De Wijert-Noord (door het rijk aangewezen wederopbouwwijk)	Bijdrage	PM			
6.4 b	Lutherse kerk (RM)	Bijdrage aan de borstwerkdeurtjes reconstructie kerkorgel	5.000,00	5.000,00		0,00
6.4 c	Stadhuis (RM)	Bouwhist. onderzoek; kosten uiteindelijk ten laste van project	PM			
6.4 d	Oude Ebbingestraat 45 (RM)	Bijdrage herstel interieur	5.000,00	3.788,00		1.212,00
6.4 e	Der A-kerk (RM)	Pilot verlaging energiekosten	PM			
6.4 f	Havenkranen (Ritsmalocatie)	Bijdrage aan haalbaarheidsonderzoek instandhouding en digitalisering archief	10.000,00			10.000,00
6.4 g	Martinatoren (RM)	'De Martinatoren in een nieuw licht' ; bijdrage maximaal:	10.000,00			10.000,00
6.4 h	Stelpost voor aanschrijvingen	Stelpost kosten	PM			
6.5	Beter Verbeteren Algemeen	40% subsidie met max. van € 5000,- per eenheid	40.000,00	20.334,00	30.389,00	-10.723,00
6.6 a	Inwinnen externe adviezen (op gebied van techniek van restaureren)	Stelpost kosten	5.000,00			5.000,00
6.6 b	Kosten onderzoek naar bijvoorbeeld kleurige afwerking monumenten	5 stuks à € 2000,- maximaal	10.000,00	2.680,00		7.320,00
6.7	Uitvoering onderhoudsleningen uit Stimuleringsfonds wonen & monumenten	Stelpost kosten	10.000,00			10.000,00
6.8 a	Organisatiekosten 30e Open Monumenten Dag (deels uitbesteed aan Gras)		15.000,00	17.168,33		-2.168,33
6.8 b	Bijdrage aan 'Hervonden Stad' (i.s.m. M&M; 22e jaarboek)		15.000,00	13.838,65		1.161,35
6.8 c	Stadsmonumentenborden	nog enig onderhoud aan bestaande borden	2.000,00	3.535,00		-1.535,00
6.8 d	Folders t.b.v. Richtlijnen Onroerend Ergoed Groningen 2017 (ROEG)		1.500,00			1.500,00
6.8 e	Aanpassing website (a.g.v. introductie gemeentelijke 'kernwebsite')		4.000,00			4.000,00
6.8 f	500 jarig bestaan van het St Anthony Gasthuis	Bijdrage aan publicatie	2.500,00	2.500,00		0,00
6.8 g	Promotioneel, onvoorzien		PM			
6.9	Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen		2.500,00	2.516,50		-16,50
6.10	Kosten inventarisatie en waardering onbeschermde ergoed	Speerpunt nieuwe erfgoednota; reservering:	100.000,00	239,04		99.760,96
6.11	Kosten digitalisering en ontsluiting erfgoed informatie (CWK)		25.000,00	0,00		25.000,00
6.12 a	Kosten project 'bouwhistorische verkenningen binnenstad'		15.000,00	18.978,20	7.130,05	-11.108,25
6.12 b	Kosten regulier bouwhistorisch onderzoek		10.000,00	3.090,00		6.910,00
6.14	Onvoorzien algemeen		20.000,00	7.265,05		12.734,95
6.15	Stimuleringsfonds Wonen en Monumenten (Swm)	revolverend fonds ter verstrekking van laagrentende leningen t.b.v. de instandhouding van gemeentelijke monumenten	PM	5.036,00		
Totaal			450.000,00	192.172,77	37.519,05	225.344,18

Budget Intensiveringsmiddelen Wonen/beschikbaar budget 2017 € 200.000,00 0,00

Totaal uitgaven monumenten 2017 € 192.172,77

Nog beschikbaar € 7.827,23

Verplichtingen € 37.519,05

BIJLAGE 3. Bestedingsprogramma archeologie 2018

Inleiding

Voor u ligt het bestedingsprogramma Archeologie 2018. Hierin wordt beknopt aangegeven welke verplichtingen wij aangaan teneinde het archeologisch erfgoed in de gemeente Groningen te beschermen en te delen met inwoners van de gemeente, aan wie het tenslotte toebehoort. Sinds het inleveren van de gemeentelijke opgravingsvergunning in 2017 is de nadruk binnen het archeologisch erfgoedbeleid veel meer komen te liggen op regie van onderzoek en bundeling van kennis om dit op een aantrekkelijke wijze te delen met de burgers van de Stad.

Beschikbaar budget

Voor deze collegeperiode (2015 t/m 2018) hebben wij besloten uit het budget Intensiveringsmiddelen Wonen jaarlijks € 100.000 beschikbaar te stellen voor de archeologie. Daarnaast ontvangen wij jaarlijks € 20.000 bestuurslasten excessieve kosten van het rijk. Tevens hebben wij in het kader van de realisatie van de actiepunten uit de nieuwe erfgoednota besloten in 2018 € 20.000 extra beschikbaar te stellen voor de uitwerking van oude opgravingen (zie punt 3). En tot slot wordt de archeologie meegenomen in de gemeente brede inventarisatie en bescherming van onbeschermde erfgoedwaarden (zie punt 4). Het beschikbare budget voor archeologie in 2018 bedraagt daarmee € 140.000 euro, te verdelen over de vijf navolgende punten.

1. Archeologisch depot

De gemeente beschikt over een Gemeentelijke Bewaarplaats voor Bodemvondsten. Deze bevindt zich in de voormalige bewaarschool, Westerbinnensingel 48. Dat pand wordt daarvoor gehuurd samen met de Stichting Monument & Materiaal (M&M). In het gebouw is naast het gemeentelijk archeologisch depot de collectie historische bouwmaterialen van M&M ondergebracht, alsmede werkruimte voor vrijwilligers van de Stichting, die helpen bij de uitwerking van (oude) opgravingen. Daarnaast wordt in het interprovinciale Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis (NAD) ruimte gehuurd om niet-exposabel, maar wettelijk wel te bewaren vondstmateriaal goed geconditioneerd op te slaan. Met de inwerkingtreding van de Erfgoedwet per 1 juli 2017 zijn er nieuwe eisen gesteld aan de opslagruimte voor archeologisch vondstmateriaal. Omdat ons gemeentelijk depot niet aan deze eisen voldoet, zijn we met de provincie in gesprek over samenwerking met het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis met betrekking tot opslag en beheer en geleidelijke overdracht van materiaal naar het NAD.

Vaste lasten gemeentelijk archeologisch depot	45.000
Onkostenvergoeding vrijwilligers	2.500
Bijdrage aan Iederz voor inhuur twee archeologische medewerkers	4.000
Huur Depotruimte Nuis	6.000
Totaal	57.500

2. Archeologisch (veld) onderzoek

De bescherming van archeologische waarden is sinds wetgeving in 2007 in principe goed geregeld. Naast beschermde archeologische monumenten is het overgrote deel van de archeologische waarden beschermd in bestemmingsplannen. Deze verplichten de aanvrager van een omgevingsvergunning om

bij bodemverstoring archeologisch onderzoek te (laten) doen. De kosten hiervan komen in principe voor rekening van de 'verstoorder'. Het komt echter ook voor dat de kosten niet of niet geheel bij de aanvrager neergelegd kunnen worden. Omdat er in zo'n geval belangrijke archeologisch kennis verloren dreigt te gaan als er geen documentatie plaatsvindt, dragen we deze kosten als gemeente gedeeltelijk zelf. Wij maken bij vooronderzoek daarbij gebruik van de diensten van een vaste aannemer (RAAP/Tauw) waarmee wij een vierjarig raamcontact hebben afgesloten voor verschillende vormen van bodemonderzoek, zoals milieu-, explosieven- en archeologisch onderzoek. Voor 2018 zijn nu drie projecten bekend waaraan wij als gemeente een bijdrage aan het onderzoek leveren.

Helpermaar	8.000-10.000	Archeologische begeleiding
A-kerkstraat	7.500-10.000	Archeologisch opgraving
Westerseweg 2	pm	Archeologische opgraving

3. Uitwerking oude opgravingen

In het pre-malta tijdperk, de periode 1993 – 2002, toen de gemeente over een eigen opgravingsvergunning beschikte, zijn er door de gemeente (veld)onderzoeken uitgevoerd waarvan de uitwerking toen noodgedwongen beperkt is gebleven. Deze zijn daardoor nu niet te delen met publiek en professionals en op termijn niet over te dragen aan het NAD. Omdat het om belangrijke gemeentelijke archeologische waarden gaat, en informatie die niet verloren mag gaan (dan hadden we het ook niet hoeven opgraven), hebben we in de nieuwe erfgoednota besloten deze opgravingen alsnog uit te werken en te publiceren. Een deel hiervan doen we zelf, samen met de Stichting Monument & Materiaal. Voor een aantal grote opgravingen is de capaciteit echter niet voldoende. Daarom wordt expertise van externe archeologiebedrijven ingehuurd. Dit jaar gaan we met de uitwerking van onderstaande grote opgravingen aan de slag. Naast de hiervoor extra beschikbaar gestelde middelen, prioriteren we dit werk ook binnen het bestaande budget.

Oostersingel 61-63 (2001)	15.000	Betreft steentijdsite op oostflank van de Hondsrug
Driebondsweg/Stettinweg (1997/1998)	10.000	Betreft ijzertijd nederzetting nabij de Hunze
Jeverweg + Eemspoort (1999 – 2002)	10.000	Betreft bewoningssporen uit de Romeinse tijd/ijzertijd en middeleeuwen nabij de Hunze
Ruskenveen/Bangeweer/Zuiderweg (1996-1997, 2000 en 2002)	15.000	Betreft bewoningssporen uit de steentijd, Romeinse tijd/ijzertijd en middeleeuwen op de Rug van Tynaarlo

4. CWK/Archeologische beleidskaart

Eén van de lagen van de Cultuurhistorische Waardenkaart (CWK) betreft de archeologische beleidskaart. Hierop wordt niet alleen juridisch-beleidsmatig bijgehouden welke terreinen welke bescherming genieten, maar wordt sinds 2015 ook aangegeven welke archeologische onderzoeken waar hebben plaatsgevonden. Het actueel houden van de archeologische beleidskaart is een wettelijke verplichting. Vanwege de herindeling met de gemeente Ten Boer (en mogelijk ook Haren) moet de

beleidskaart voor het gehele gebied actueel en uniform gemaakt worden. In dat kader geven wij voor de zomer aan een extern bureau de opdracht om onder andere de archeologische lagen in de CWK te actualiseren en onbeschermden waarden te waarderen (zie hiervoor ook bijlage 1 punt 6.10).

5. Kennisdeling

Om de informatie en kennis die voortkomt uit het archeologisch onderzoek publiek te maken, publiceren we hierover al meer dan 20 jaar in Hervonden Stad, jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie in de gemeente Groningen. In de nieuwe erfgoednota hebben we bovendien besloten om ons archeologisch erfgoed beter zichtbaar te maken (actiepunten 1.3.9). Hiervoor wordt nauw samengewerkt met het archeologisch instituut van de RUG en met de stichting Erfgoedpartners waarin ook de provincie en diverse musea participeren. Voor 2018 willen we een start maken met het beter zichtbaar/beleefbaar maken van de Helperlinie.

Start up 'Helperlinie in beeld'	€ 10.000
---------------------------------	-----------------

Overzicht kostenposten bestedingsprogramma archeologie 2018

Archeologisch Depot	€ 57.500
Veldonderzoek waarvan de kosten niet (geheel) bij de verstoorder worden neergelegd	€ 22.500
Project uitwerking oude opgravingen	€ 50.000
Kennisdeling en PR	€ 10.000
Onvoorzien	pm
Totaal	€ 140.000

NB. Het beschikbare budget in 2018 bedraagt 140.000 euro. Wij gaan verplichtingen aan voor zover het budget dit toelaat.